

Naturvetenskapliga kurser på naturbruksprogrammet

Bakgrund

Skolverket har tidigare föreskrivit om vilka kurser som ska ingå i gymnasieskolans olika program (SKOLFS 2010:38-55)

Skolverket ser efter den årliga ansökningsomgången om olika avvikelser från de nationella programmen, såsom särskilda varianter, över innehållet i programmen och kurserna.

Efter samverkan med nationella programråd och andra berörda parter beslutar Skolverket om vissa förändringar i befintliga ämnen samt nya kurser i befintliga ämnen.

Aktuell fråga

I programfördjupningen på naturbruksprogrammet finns ett antal naturvetenskapliga kurser (fysik, kemi och matematik). Dessa har en dubbel funktion. Dels ska de fördjupa elevens yrkeskunskaper, dels ska de ge eleven möjlighet att läsa behörighetsgivande kurser för vissa högskoleutbildningar. Avsikten med de naturvetenskapliga kurserna är inte att de ska ersätta en yrkesutbildning utan förstärka eller komplettera den. Programfördjupningens innehåll fastställdes av Skolverket den 22 oktober 2010 medan Högskoleverkets beslut om behörighetsområden meddelades den 28 december 2011.

Skolverket har uppmärksammat på att ett stort antal naturbruksskolor erbjuder ett "naturvetenskapligt spår" på naturbruksprogrammet. Av de skäl som redovisas nedan har Skolverket beslutat att vissa kurser i naturvetenskapliga ämnen ska tas bort från programfördjupningen på naturbruksprogrammet. Den nya regleringen ska gälla för elever som påbörjar sin utbildning hösten 2013.

Naturbruksprogrammets uppdrag

Av de av regeringen fastställda examensmålen framgår att *naturbruksprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta inom naturbrukssektorn med växter, djur, mark, vatten eller skog. Inom programmet ska eleverna också ges möjligheter att läsa kurser som förbereder för högskolestudier inom naturvetenskap, främst med koppling till naturbruk.*

En av flera förutsättningar för att eleven ska få en gymnasieexamen är att eleven har gjort ett godkänt gymnasiearbete. Ett sådant gymnasiearbete grundas på de

yrkeskurser eleven läst och visar elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter på den valda yrkesutgången.

På naturbruksprogrammet finns ett utrymme om 900 poäng för programfördjupningskurser. Skolverket har i samråd med det nationella programrådet för naturbruksprogrammet gett förslag på programfördjupningspaket. Dessa, 20 stycken, presenteras på Skolverkets hemsida. Programfördjupningspaketens omfattning varierar, beroende på yrkesutgång, mellan 500 – 800 poäng. De flesta är på 700 poäng. Det är den volym på yrkeskurser som Skolverket och det nationella programrådet bedömer som ett minimum för att eleverna ska ha förutsättningar för att nå den yrkeskompetens som respektive bransch förväntar sig på de angivna yrkesutgångarna.

Naturvetenskapliga kurser

De naturvetenskapliga kurserna i programfördjupningen har som sagts en dubbel funktion. I propositionen 2008/09:199 pekade regeringen särskilt ut tre program (naturbruksprogrammet, vård- och omsorgsprogrammet samt barn- och fritidsprogrammet) där eleverna ska ges möjlighet att läsa behörighetsgivande kurser för vissa högskoleutbildningar. Avsikten med de naturvetenskapliga kurserna är inte att de ska ersätta en yrkesutbildning utan förstärka eller komplettera den.

En omfattning av naturvetenskapliga kurser på upp mot 700 poäng, som ett antal naturbruksskolor erbjuder inom programfördjupningen, äventyrar enligt Skolverkets bedömning elevernas yrkeskompetens och möjlighet att uppnå kraven för examensmålen.

Vid möte den 3 april 2012 diskuterade det nationella programrådet frågan om naturvetenskapliga kurser på naturbruksprogrammet. Programrådet gjorde följande ställningstagande:

Att naturbruksprogrammet är ett yrkesprogram och därmed måste fokus ligga på yrkesutbildning.

Programrådet har i samråd med Skolverket utarbetat kurspaket som leder till tydliga yrkesutgångar.

Naturvetenskapliga kurser kan av skolorna erbjudas som utökad program. Därför finns inget skäl för att dessa kurser ska ingå i programfördjupningen utöver vad som krävs för SLUs treåriga utbildningar.

Efter genomförd remissomgång, angående ändringar i föreskrifter om kurser för programmen, beslöt Skolverket att kurserna fysik 2, kemi 2 och matematik 4 ska utgå ur programfördjupningen samt att kursen fysik 1a, 150 poäng ersätts med kursen fysik 1b1, 100 poäng. Det sistnämnda för att en kurs på 150 poäng inte kan läsas inom programfördjupningen eftersom det inte finns någon relevant 50-poängskurs att kombinera 150-poängskursen med och en elevs fullständiga utbildning måste sluta på jämna 2500 poäng.

Beslutet tillgodoser examensmålets skrivningar om att dels förbereda eleven för ett yrke, dels uppnå särskild behörighet till högskoleutbildningar för högskolestudier

inom naturvetenskap, främst med koppling till naturbruk. Förslaget innebär inte att de naturvetenskapliga ämnena tas bort ut programfördjupningen utan att omfattningen av dem begränsas. Den föreslagna omfattningen ger eleven möjligheter att uppnå särskild behörighet till SLU:s kortare yrkesutbildningar, som är en naturlig fortsättning på naturbruksprogrammet. Dessa utbildningar är:

Agronom – ekonomi, agronom – landsbygdsutveckling, djursjukskötare, hippolog, landskapsarkitekt – Alnarp, landskapsingenjör, lantmästare, skogsmästare, trädgårdssingenjör – design samt trädgårdssingenjör – odling.

Argumenten för Skolverkets beslut är att värna om yrkesutbildningens kvalitet och att yrkesutbildningen verkligen leder till anställningsbarhet. Skolverket bedömer också att detta är i linje med reformens intentioner.

De naturvetenskapliga kurserna i programfördjupningen ses främst som kurser som ger fördjupningar av yrkesutbildningen och på så sätt stärker elevens yrkeskompetens. Därmed stärker beslutet programmets status som ett yrkesprogram.

Trots Skolverkets beslut om att begränsa omfattningen av de naturvetenskapliga kurserna har skolorna möjlighet att erbjuda 400 poäng naturvetenskapliga kurser inom programfördjupningen, som omfattar 900 poäng.

Många remissinstanser är kritiska till Skolverkets ställningstagande, däribland remissinstanser som Högskoleverket, Sveriges Kommuner och Landsting och Lantbrukarnas Riksförbund. Flera av de remissinstanser som förespråkar att de naturvetenskapliga kurserna ska var kvar i nuvarande omfattning påpekar att yrkesutbildningen och möjlighet till anställningsbarhet är viktig men att alla elever bör få möjlighet att läsa extra kurser som ger högskolekompetens (bl.a. LRF, Skogsbrukets yrkesnämnd). Naturbruksskolornas förening å sin sida framhåller att man rekommenderat alla naturbruksskolor att seriöst visa att man ger en yrkesutbildning genom att begränsa användandet av naturvetenskapliga kurser inom programfördjupningen till ca hälften av utrymmet.

Andra remissinstanser (bl.a. Lärarförbundet) accepterar inte reformens grundtanke med skillnaden mellan högskoleförberedande program och yrkesprogram, då man hävdar att elever på alla yrkesprogram bör ha möjlighet att läsa in inte bara grundläggande behörighet utan även särskild behörighet mot för programmet relevanta yrkesområden.

I detta sammanhang kan nämnas att det inom industritekniska programmets programfördjupning finns flera kurser i matematik, fysik, kemi och biologi. Dessa finns där för att stärka yrkeskompetensen och Skolverket har inte nåtts av signaler om att skolor använder dessa kurser till att erbjuda ett ”naturvetenskapligt spår” genom utbildningen, ett spår som konkurrerar med yrkesutbildningen. I de fall elever läser flera av dessa kurser så är det som individuellt val eller utökat program ofta inom ett s.k. teknikcollege.

Skolverket har när det gäller barn- och fritidsprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet gjort motsvarande överväganden som för naturbruksprogrammet, när det gäller kurser som ger särskild behörighet till högskolan. En konsekvens av dessa

överväganden är t.ex. att eleverna på vård- och omsorgsprogrammet kan läsa kurser som ger behörighet till sjuksköterskeutbildningen men inte till läkarutbildningen.

I ett beslut från den 18 oktober 2010 (dnr 2010:1480) har Skolverket gjort ställningstagandet att ansökningar om särskilda varianter som innebär att yrkesämnen i huvudsak ersätts med ämnen från de högskoleförberedande programmen inte rymms inom examensmålen för ett yrkesprogram. Att godkänna sådana utbildningar skulle strida mot riksdagens beslut att göra tydligare skillnad mellan högskoleförberedande program och yrkesprogram. Skolverket har sedan dess i beslut om särskilda varianter konsekvent avslagit ansökningar som önskar skapa s.k. hybridprogram, dvs. program som är en mix av ett högskoleförberedande program och ett yrkesprogram. Detta för att Skolverket anser att sådana program inte är i linje med regleringen för gymnasieskola 2011.

Skolverket bedömer alltså att det inom naturbruksprogrammets nuvarande examensmål inte går att utforma ett ”naturvetenskapligt spår”. Att inom naturbruksprogrammet uppnå dubbel kompetens i betydelsen att både få en yrkesutbildning som leder till anställningsbarhet och en särskild behörighet till SLU:s längre utbildningar är, enligt Skolverkets bedömning, inte möjligt inom 2500 poäng. Det kräver utökade studier, vilket alla elever har möjlighet till om rektor bedömer att hon eller han klarar av detta.

Ny inriktning på naturbruksprogrammet

Skolverket förordar ingen förändring av naturbruksprogrammet. Om regeringen däremot anser att den opinion, som vill att elever på naturbruksprogrammet ska kunna läsa in behörighet till SLU:s långa utbildningar ska tillmötesgås, utan att elevens utbildning utökas, ser Skolverket som enda möjlighet att examensmålen för naturbruksprogrammet förändras. Det innebär ett nytt regeringsbeslut i detta avseende. Förändringen skulle i så fall bestå av att en inriktning tillförs examensmålen som ger särskild teoretisk kompetens inom naturbruksområdet. Denna särskilda kompetens skulle primärt ge högskolebehörighet för fortsatta studier mot SLU:s längre yrkesutbildningar samt dessutom viss grund för yrkesarbete inom naturbrukssektorn. Omfattningen av yrkeskurser blir dock mycket begränsad. Införandet av en sådan inriktning innebär, enligt Skolverkets bedömning, ett avsteg från 15 kap. 7 § skollagen där det anges att ”Utbildningen i gymnasieskolan består av nationella program som är yrkesprogram eller högskoleförberedande program”.

Inriktningen skulle förslagsvis innehålla kurserna matematik 2, 3 och 4, kurserna kemi 1 och 2 samt kursen fysik 1b1. Dessa kurser omfattar sammanlagt 600 naturvetenskapligt inriktade poäng. Det återstående utrymmet på 300 poäng i programförddjupningen skulle då utgöras av kurser av yrkeskaraktär. I examensmålen skulle inriktningen kunna beskrivas på följande sätt:

Inriktningen xx ska ge kunskaper om naturbrukets teoretiska grund. I inriktningen ska eleverna, utifrån ett vetenskapligt synsätt få kunskaper om samband mellan biologi, kemi och fysik av betydelse för naturbrukets produkter och tjänster. Inriktningen förbereder för längre yrkesinriktade högskolestudier med koppling till naturbruk.

I gymnasiearbetet ska eleven på ett yrkesprogram visa att hon eller han är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. Gymnasiearbetet ska pröva elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet. Vilken typ av gymnasiearbete elever ska göra efter att ha gått en inriktning som ger särskild teoretisk kompetens med det primära syftet att ge högskolebehörighet för SLU:s längre utbildningar, är svårt att definiera. Det är uppenbart att gymnasiearbetet för en sådan inriktning måste omdefinieras. Detta är ett problem som söker sin lösning.

Från 1 januari 2012 redovisas i Riksprislista för ersättning till fristående skolor (SKOLFS 2012:1) ersättning på inriktningsnivå för naturbruksprogrammet. Inrättandet av ytterligare en inriktning innebär följaktligen att denna skulle få sin egen ”prislapp”.

I arbetet med gymnasiereformen 2011 diskuterades inom flera yrkesprogram, bland annat barn- och fritidsprogrammet, vård- och omsorgsprogrammet samt bygg och anläggningsprogrammet, möjligheten till ett högskoleförberedande spår med kurser som ger särskild högskolebehörighet. Om man på ett yrkesprogram, naturbruksprogrammet, beslutar att inrätta en inriktning som ger särskild högskolebehörighet för längre utbildningar bedömer Skolverket att företrädare från andra yrkesprogram kommer att aktualisera att motsvarande inriktning inrättas på dessa program.

Anna Ekström
Generaldirektör

Ragnar Eliasson
Avdelningschef